

5. การวัดและประเมินผลต้องมีความเที่ยงตรงและเป็นธรรม ทั้งในด้านของวิธีวัด โอกาสของการประเมิน

วัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล

1. เพื่อวินิจฉัยความรู้ความสามารถ ทักษะและกระบวนการ เจตคติ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของผู้เรียน และเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้พัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะได้เต็มตามศักยภาพ

2. เพื่อใช้เป็นข้อมูลป้อนกลับให้แก่ตัวผู้เรียนเองว่าบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้เพียงใด

3. เพื่อใช้ข้อมูลสรุปผลการเรียนรู้และเปรียบเทียบถึงระดับพัฒนาการของการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อกระบวนการเรียนการสอน วิธีการวัดและประเมินผลที่สามารถสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างแท้จริงของผู้เรียน และครอบคลุมกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ตามที่กล่าวมาแล้วจึงต้องวัดและประเมินผลจากสภาพจริง (authentic assessment)

การวัดและประเมินผลจากสภาพจริง กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีหลากหลาย เช่น กิจกรรมในชั้นเรียน กิจกรรมการปฏิบัติ กิจกรรมสำรวจภาคสนาม กิจกรรมการสำรวจตรวจสอบ การทดลอง กิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า กิจกรรมศึกษาปัญหาพิเศษหรือโครงงาน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ในภารกิจกรรมเหล่านี้ ต้องคำนึงว่าผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพแตกต่างกัน ผู้เรียนแต่ละคนจึงอาจทำงานชิ้นเดียวกันได้เสร็จในเวลาที่แตกต่างกัน และผลงานที่ได้ก็อาจแตกต่างกันด้วย เมื่อผู้เรียนทำกิจกรรมเหล่านี้แล้วก็ต้องเก็บรวบรวมผลงาน เช่น รายงาน ชิ้นงาน บันทึก และรวมถึงทักษะปฏิบัติต่าง ๆ เจตคติ ความรัก ความซาบซึ้ง กิจกรรมที่ผู้เรียนได้ทำ และผลงานเหล่านี้ต้องใช้วิธีประเมินที่มีความเหมาะสมและแตกต่างกัน เพื่อช่วยให้สามารถประเมินความรู้ ความสามารถและความรู้สึนึกคิด ที่แท้จริงของผู้เรียนได้ การวัดและประเมินผลจากสภาพจริงจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อมีการประเมินหลาย ๆ ด้าน หลากหลายวิธี ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง และต้องประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้ข้อมูลที่มากพอที่จะสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้

ลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลจากสภาพจริง

1. การวัดและประเมินผลจากสภาพจริง มีลักษณะที่สำคัญ คือ ใช้วิธีการประเมิน กระบวนการคิดที่ซับซ้อน ความสามารถในการปฏิบัติงาน ศักยภาพของผู้เรียนในด้านของผู้ผลิต และกระบวนการที่ได้ผลผลิตมากกว่าที่จะประเมินว่าผู้เรียนสามารถจดจำความรู้อะไรได้บ้าง

2. เป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียน เพื่อวินิจฉัยผู้เรียนในส่วนที่ควรส่งเสริม และส่วนที่ควรแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพตามความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล

3. เป็นการประเมินที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมประเมินผลงาน ของทั้งตนเอง และของเพื่อนร่วมห้อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง สามารถพัฒนาตนเองได้

4. ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเรียนการสอน และการวางแผนการสอนของผู้สอนว่า สามารถตอบสนองความสามารถ ความสนใจ และความต้องการ ของผู้เรียนแต่ละบุคคลได้หรือไม่

5. ประเมินความสามารถของผู้เรียนในการถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่ชีวิตจริงได้

6. ประเมินด้านต่าง ๆ ด้วยวิธีที่หลากหลายในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ต่อเนื่อง

วิธีการและแหล่งข้อมูลที่ใช้ เพื่อให้การวัดและประเมินผลได้สะท้อนความสามารถที่ แท้จริงของผู้เรียน ผลการประเมินอาจจะได้มาจากแหล่งข้อมูลและวิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สังเกตการแสดงออกเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม
2. ชิ้นงาน ผลงาน รายงาน และกระบวนการ
3. การสัมภาษณ์
4. บันทึกของผู้เรียน
5. การประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู
6. การวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติ (practical assessment)
7. การวัดและประเมินผลด้านความสามารถ (performance assessment)
8. แฟ้มผลงาน (portfolio)
9. การประเมินตนเอง
10. การประเมินโดยกลุ่มเพื่อน
11. การประเมินกลุ่ม
12. การประเมินโดยใช้แบบทดสอบทั้งแบบอัตนัยและแบบปรนัย

รายละเอียดของวิธีการวัดและประเมินผลที่สำคัญ

1. การสังเกต (observe) การสังเกตทำให้สามารถเรียนรู้เรื่องราวของผู้เรียนแต่ละคนได้ แต่การสังเกตที่ไม่ได้มีการเตรียมการในรายละเอียดต่าง ๆ หรือใช้วิธีการที่ไม่ดีก็จะทำให้ขาดความเชื่อมั่นได้ การใช้วิธีการสังเกตโดยตรง ทำให้ได้ข้อมูลที่ดี และในการสังเกตจะต้องเลือกว่าจะสังเกตตามกรอบที่กำหนดไว้ หรือไม่ต้องมีกรอบ

1.1 การสังเกตตามกรอบ จะประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้

1.1.1 ต้องกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

1.1.2 เครื่องมือที่ใช้บันทึกข้อมูล การสังเกต อาจใช้ตั้งแต่การบันทึกพฤติกรรม (anecdotal notebook) จนกระทั่งมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale)

1.1.3 รายการสังเกตอาจจะแจ้งให้ผู้เรียนทราบหรือไม่ก็ได้ แต่ผู้สังเกตต้องมีการวางแผนเป็นอย่างดี

1.1.4 ต้องเจาะผู้เรียนที่คิดไว้แล้วว่าจะสังเกตใคร

1.2 การสังเกตไม่มีกรอบ ควรจะมีลักษณะดังนี้

1.2.1 ไม่ต้องระบุจุดประสงค์ของการสังเกต

1.2.2 เพียงแต่ใช้เครื่องมือ เพื่อบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ในกระดานเปล่า

1.2.3 อาจจะสังเกตผู้เรียนคนใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในขณะสังเกต อาจจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้

2. การสัมภาษณ์ (interview) การสัมภาษณ์เป็นวิธีการที่ดีที่สุด ทำให้รู้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนที่เราไม่ได้สังเกตด้วยตนเองนั้นเหตุการณ์เป็นอย่างไรบ้าง การสัมภาษณ์สามารถใช้ได้อย่างกว้างขวาง เช่น อาจสัมภาษณ์ความคิดของผู้เรียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ระหว่างที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน

3. การวัดผลและประเมินผลด้านความสามารถ (performance assessment) ความสามารถของผู้เรียนประเมินได้จากการแสดงออกโดยตรงจากการทำงานต่าง ๆ เป็นสถานการณ์ที่กำหนดให้ ซึ่งเป็นของจริงหรือใกล้เคียงสภาพจริง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาหรือปฏิบัติงานได้จริง โดยประเมินจากกระบวนการทำงาน กระบวนการคิด โดยเฉพาะความคิดขั้นสูง และผลงานที่ได้

ลักษณะสำคัญของการประเมินความสามารถ คือ กำหนดวัตถุประสงค์ของงาน วิธีการทำงาน ผลสำเร็จของงาน มีคำสั่งควบคุมสถานการณ์ในการปฏิบัติงาน และมีเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจน การประเมินความสามารถที่แสดงออกของผู้เรียน ทำได้หลายแนวทางต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม สถานการณ์ และความสนใจของผู้เรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 มอบหมายงานให้ทำงานที่มอบให้ทำต้องมีความหมาย มีความสำคัญ มีความสัมพันธ์กับหลักสูตร เนื้อหาวิชา และชีวิตจริงของผู้เรียน ผู้เรียนต้องใช้ความรู้หลายด้านในการปฏิบัติงานที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทำงาน และการใช้ความคิดอย่างลึกซึ้ง ตัวอย่างงานที่มอบหมายให้ทำ เช่น

3.1.1 บทความในเรื่องที่กำลังเป็นประเด็นที่น่าสนใจและมีความสำคัญอยู่ในขณะนั้น เช่น พายุฝนดาวตก น้ำจะท่วมประเทศไทยจริงหรือการโคลนนิ่งสิ่งมีชีวิต

3.1.2 รายการที่ผู้เรียนสนใจโดยเฉพาะ เช่น การศึกษาวงจรชีวิตของแมลงวันทอง การสำรวจความหลากหลายของพืชในบริเวณโรงเรียน

3.1.3 สิ่งประดิษฐ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมที่สนใจ เช่น การสร้างระบบนิเวศจำลองในระบบปิด อุปกรณ์ไฟฟ้าใช้ควบคุมการปิดเปิดน้ำ ชุดอุปกรณ์ตรวจสอบสภาพดิน เครื่องร่อนที่สามารถร่อนได้ไกลและอยู่ในอากาศได้นาน

3.2 การกำหนดชิ้นงาน หรืออุปกรณ์ หรือสิ่งประดิษฐ์ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ องค์ประกอบ และกระบวนการทำงาน และเสนอแนวทางเพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น เช่น กิจกรรมศึกษาการเกิดกระแสน้ำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ให้นักเรียนทดลองใช้อุปกรณ์แสดงการเกิดกระแสน้ำ บันทึกรผลการทดลองพร้อมกับอภิปรายเพื่อตอบปัญหาต่อไปนี้

3.2.1 ถ้านักเรียนจุดเทียนไขจะเกิดอะไรขึ้น

3.2.2 ถ้านักเรียนดับเทียนไขจะเกิดอะไรขึ้น

3.2.3 อุปกรณ์นี้ทำงานได้อย่างไร เพราะเหตุใด

3.2.4 ถ้านักเรียนจะปรับปรุงอุปกรณ์ชุดนี้ให้ทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จะปรับปรุงอะไรบ้าง อย่างไร เพราะเหตุใด

3.2.5 ถ้าต้องปรับปรุงอุปกรณ์ให้ดีขึ้น จะมีวิธีการทำและตรวจสอบได้อย่างไร

3.2.6 ถ้าจะนำอุปกรณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ประโยชน์ จะใช้ทำประโยชน์อะไรได้บ้าง จงอธิบาย

3.3 กำหนดตัวอย่างชิ้นงานให้แล้วให้นักเรียนศึกษางานนั้น และสร้างชิ้นงานที่มีลักษณะของการทำงานได้เหมือนหรือดีกว่าเดิม เช่น การประดิษฐ์เครื่องร่อน การทำ สไลด์ดาวการศึกษาเนื้อเยื่อพืช การทำกระดาษจากพืชในท้องถิ่น

3.4 สร้างสถานการณ์จำลองที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงของผู้เรียน โดยกำหนดสถานการณ์แล้วให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา

ตัวอย่างสถานการณ์ที่ 1

“มีลำไยที่เก็บมาจากสวน 4 แห่ง ต้องการตรวจสอบว่าลำไยจากสวนใดมีความหวานมากที่สุด “

1. ใช้หลักการออสโมซิส

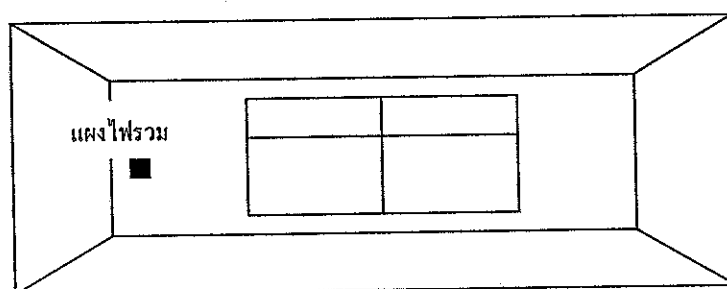
2. ใช้วิธีการอื่น

ให้ผู้เรียน

1. บอกขั้นตอนของวิธีการตรวจสอบของแต่ละวิธี
2. ระบุวิธีการเก็บข้อมูล
3. เลือกวิธีการทดสอบจากที่กำหนดไว้ใน 1 หรือ 2 พร้อมให้เหตุผลที่เลือก
4. ดำเนินการตรวจสอบโดยใช้วิธีการออสโมซิสและวิธีที่เลือกในข้อ 3
5. เปรียบเทียบผลการทดลองและลงข้อสรุปว่าวิธีใดได้ผลดีกว่ากัน

ตัวอย่างสถานการณ์ที่ 2

ถ้านักเรียนมีเครื่องใช้ไฟฟ้า ประกอบด้วยหลอดไฟ 3 หลอด พัดลมติดเพดาน ให้
นักเรียนออกแบบผังวงจรที่ติดกับอุปกรณ์ พร้อมกับให้เหตุผลประกอบ

ตัวอย่างสถานการณ์ที่ 3

โรงงานทำกระทะแห่งหนึ่งต้องการทดสอบวัสดุที่มีผู้นำมาเสนอขาย จำนวน 3 ชนิด
ว่าชนิดใดเหมาะสมที่สุด จึงให้พนักงานทดสอบแล้วมารายงานให้ทราบ

1. นักเรียนคิดว่าปัญหาคืออะไร
2. ถ้านักเรียนต้องทดสอบ จะต้องวางแผนการตรวจสอบและลงมือปฏิบัติอย่างไร
3. การรายงานผลการทดสอบจะมีเนื้อหาสาระอะไรบ้าง
4. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน (portfolio) การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานเป็นการเก็บรวบรวม และสร้างเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับผลงานของผู้เรียนที่บ่งบอกถึงความสำเร็จเชิงสมรรถนะเฉพาะด้านที่ได้มีการคัดสรรมาแล้ว

แฟ้มสะสมผลงานจะแสดงให้เห็นความสามารถ จุดเด่น จุดด้อย ความสำเร็จ และพัฒนาการของผู้เรียน เป็นสิ่งที่บ่งบอกให้ทราบว่าผู้เรียนอยู่ตรงไหน ขึ้นไหนและกำลังเดินทางไปทางไหน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยตนเอง รู้จักและเข้าใจหลักเกณฑ์ของผลงานที่ดีเป็นอย่างไร

ลักษณะงานที่ให้ผู้เรียนทำ

1. ผู้เรียนมีอิสระที่จะเลือกทำผลิตผลตามความถนัดและความสามารถ
 2. ผู้เรียนต้องใช้ความสามารถหลากหลาย
 3. ผู้เรียนได้แสดงความคิดสร้างสรรค์และทำงานด้วยตนเอง
 4. ผู้เรียนมีความยืดหยุ่นในการใช้เวลาเพื่อปรับปรุงผลิตผล
 5. ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการทำงาน และเปิดโอกาสให้พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม
- หลักการประเมินผล โดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน**

1. เป็นการรวบรวมสิ่งที่กำลังดำเนินการอยู่ โดยเก็บรวบรวมเป็นระยะ
2. เป็นการรวบรวมผลงานที่แสดงให้เห็นพัฒนาการระดับต่าง ๆ ในเชิงคุณภาพ ไม่ใช่

ปริมาณ

3. เป็นแนวทางและเป็นสิ่งที่ควบคู่กับการจัดการเรียนรู้
4. เป็นการรวบรวมผลงานที่แสดงลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคน
5. มุ่งเน้นในสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้
6. ผู้สอนและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็นและประเมินผล

ร่วมกัน

7. เป็นการรวบรวมเอกสารอย่างหลากหลาย ทั้งที่เป็นตัวอย่างให้เห็นกระบวนการและตัวอย่างที่เป็นผลผลิต

สิ่งที่รวบรวม

1. ตัวอย่างผลงานที่แสดงให้เห็นกระบวนการพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งเน้นกิจกรรมและกระบวนการที่ผู้เรียนใช้
2. ตัวอย่างผลงานผู้เรียนที่เป็นผลผลิตที่ทำเสร็จแล้ว เช่น โครงงาน ซึ่งแสดงให้เห็นจุดเด่นของผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

3. ผลการสังเกตของผู้สอน
4. ข้อมูลที่รวบรวม โดยใช้การวัดผลและประเมินผล
5. ข้อเสนอแนะของผู้ปกครอง

ขั้นตอนการประเมินโดยใช้แฟ้มผลงาน

1. วางแผนการจัดทำแฟ้มผลงาน
 - 1.1 ศึกษาหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล ฯลฯ
 - 1.2 การเตรียมตัวผู้เรียน แจ้งผลการเรียนรู้ กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ การวัดผล

ประเมินผล ฯลฯ

2. การเก็บรวบรวมผลงานหรือหลักฐาน โดยการวางแผนร่วมกับผู้เรียนให้อภิปราย
ในประเด็นต่อไปนี้ เก็บอย่างไร เก็บเมื่อไร เก็บไว้ที่ใด

3. คัดเลือกผลงาน คัดเลือกอย่างไร ต้องครอบคลุมอะไรบ้าง ใครเป็นคนคัดเลือก
(ผู้เรียนรวบรวม คัดเลือก ตรึงตรอง และทบทวน) ลักษณะชิ้นงานที่ผู้เรียนควรเก็บ ดีที่สุด ชอบ
มีคุณค่า ทำยาก มีความหมาย เป็นที่ระลึก

4. การแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกต่อผลงานของผู้เรียนชิ้นตอนนี้ เป็นการพัฒนา
อารมณ์ และความรู้สึกของผู้เรียน อันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจ โดยการให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึก-
ต่องานที่ผู้เรียนทำ

5. การประเมินผลงานของตนเอง เมื่อผู้เรียนจัดทำแฟ้มสะสมผลงานเสร็จสิ้นแล้ว
ประสบการณ์การเรียนรู้ อันมีค่าจากผลงานเหล่านี้ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินผลงาน
ของตนเองโดยอาจจะให้คำถามเหล่านี้ “สิ่งทีจุดประกายให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการผลิต
ผลงานในแฟ้มนี้ คิดว่างานชิ้นใดทำได้ดีเป็นพิเศษ และคิดว่างานชิ้นใดที่อยากจะพัฒนาให้ดีขึ้นอีก”
ในการประเมินผลงานนั้น ต้องฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ทั้งจุดเด่น และจุดบกพร่องของงานก่อน
การ ตัดสินใจ

6. ประเมินแฟ้มงานโดยกลุ่ม ควรกำหนดวันใดวันหนึ่งให้เป็นวันประเมินงานทุกกลุ่ม
ร่วมกัน ให้แต่ละคนเขียนข้อวิจารณ์ วิธีนี้ผู้เรียนจะได้รับข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งช่วยเสริมแรงคิด ได้รับ
ข้อเสนอแนะ เพื่อให้เห็นแง่มุมหลากหลายสามารถนำไปพัฒนาแฟ้มของตนให้ดียิ่งขึ้น

7. การประเมินผลงานโดยผู้สอน ในการประเมินผลงานของผู้เรียน นอกจากจะพิจารณา
กระบวนการทำงาน คุณภาพของงานแล้ว จะต้องพิจารณานิสัยการทำงาน ทักษะ การเรียนรู้
ทักษะทางสังคม โดยจัดทำ rating scale ประกอบการประเมิน

8. การจัดนิทรรศการผลงานของผู้เรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงผลงาน
ได้อธิบายผลงานของตนเองให้บุคคลต่าง ๆ ได้รับทราบว่ามีความคิดอย่างไร และมีความคาดหวัง
อะไรในผลงาน พร้อมทั้งได้มีโอกาสรับการวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลอื่น ๆ

หมายเหตุ การประเมินโดยแฟ้มสะสมงาน ผู้เรียนจะต้องทำแฟ้มสะสมงานที่แสดงถึง
พัฒนาการด้านความรู้ ความคิด ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม จำนวน 1 แฟ้ม

5. การประเมินโดยกลุ่มเพื่อน (peer assessment) เป็นการตัดสินใจโดยให้กลุ่ม
เพื่อนทำงานร่วมด้วยเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา เช่น

5.1 ความคิดสร้างสรรค์

5.2 การช่วยเหลือกลุ่ม

5.3 ความสามารถในการที่จะทำงานให้เสร็จตามกำหนดเวลา

เกณฑ์อื่น ๆ ได้แก่ การค้นคว้า การรวบรวมข้อมูล การเขียนรายงาน การนำเสนอสิ่งที่ค้นพบ

6. การประเมินกลุ่ม (group assessment) ความสามารถที่จะทำงานในฐานะสมาชิกผู้มีประสิทธิภาพของกลุ่มถือเป็นทักษะที่สำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทุกกลุ่มวิชาจะต้องเน้นย้ำการทำงานเป็นกลุ่ม มีการจัดความพร้อมอย่างมีคุณภาพ และมีการประเมินผลที่ละเอียดรอบคอบ การทำงานกลุ่มของผู้เรียนจะมีคุณภาพสูงสุด รวมทั้งให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เมื่อมีการปฏิบัติ ดังนี้

6.1 จัดบรรยากาศให้เหมาะสม ช่วยให้ผู้เรียนรับทราบและเข้าใจว่าการทำงานกลุ่มจะให้ผลดีแก่ผู้เรียนอย่างไร ผลงานกลุ่มจะประเมินด้วยวิธีใด

6.2 แจ้งให้ผู้เรียนทราบว่า งานของกลุ่มจะประเมินผลเมื่อใด การแจ้งล่วงหน้านี้จะทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับความกดดัน ต้องคอยวิตกกังวลว่าเมื่อใดผู้สอนจึงจะประเมินผล

6.3 คະแนนที่กำหนดให้ไม่ควรมากเกินไป เพราะหลักการต้องการจะพัฒนาการทำงานร่วมกัน

6.4 แจ้งเกณฑ์การประเมินผลให้ผู้เรียนทราบ และบอกเกณฑ์บางส่วนให้พร้อมทั้งให้ผู้เรียนเพิ่มเติมเกณฑ์ของตนเองได้ จึงค่อยตัดสินใจว่าแต่ละเกณฑ์จะให้คะแนนอย่างไร

6.5 จัดเวลาให้ผู้เรียนได้มีการสำรวจว่าคุ้มค่าแก่การเรียนรู้หรือไม่ เป็นการให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ผลสำเร็จของตนเอง มีเวลาแยกแยะว่ายังมีจุดใดที่น่าจะทำได้ดีขึ้นอีก

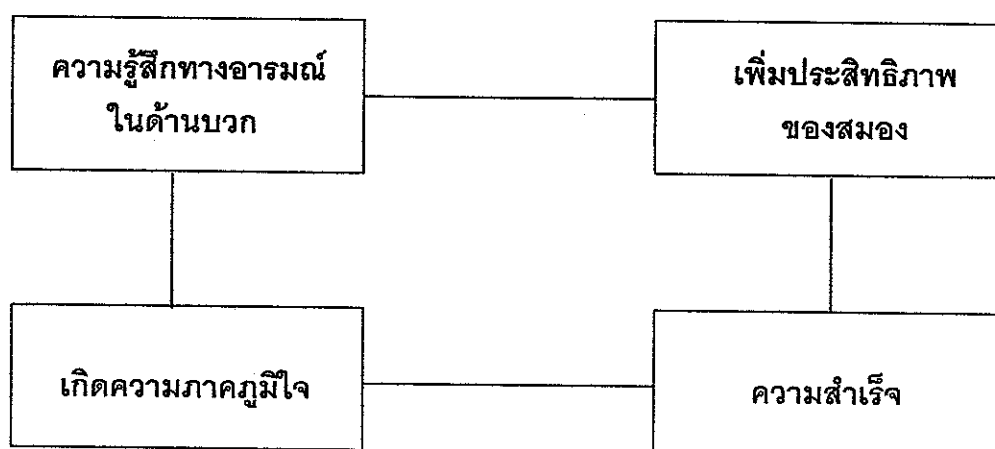
6.6 ผู้สอนต้องมั่นใจและกระจ่างชัดเจนว่า สิ่งที่จะประเมินผล คือ ผลผลิตจากงานของกลุ่มหรือประเมินผลกระบวนการทำงาน กระบวนการและผลผลิตเป็นคนละเรื่องกัน และจำเป็นจะต้องมีแนวทางการประเมินที่แตกต่างกัน ในการทำกิจกรรมกลุ่ม บางกิจกรรมใช้การประเมินผลผลิต แต่บางกิจกรรมอาจใช้เพื่อการประเมินผลกระบวนการปฏิบัติเท่านั้น

6.7 ต้องระวังอันตรายจากการประเมินงานกลุ่มเป็นรายบุคคล เพราะจะนำไปสู่ความรู้สึกเจ็บช้ำน้ำใจ และการโต้แย้งอย่างรุนแรงได้ ต้องมีการแจ้งเกณฑ์ให้ทราบล่วงหน้า มีการอภิปราย มีข้อตกลงตั้งแต่แรกเริ่มลงมือปฏิบัติกิจกรรม การประเมินผลบุคคลควรกระทำต่อเมื่อผู้เรียนทั้งกลุ่มได้รับการพัฒนาความมั่นใจและความเชื่อถือ

6.8 พิจารณารูปวิธีการจัดกลุ่ม จะให้ผู้เรียนเลือกเข้ากลุ่มเองหรือไม่ (มีแนวโน้มที่จะเลือกเข้ากลุ่มเก่ง) หรือจะใช้การสุ่มจัดผู้เรียนเข้ากลุ่ม เพื่อให้แต่ละความสามารถในกลุ่ม (วิธีนี้จะได้ผลดีสำหรับงานที่ใช้เกณฑ์วัดย่อย ๆ ซึ่งอาจมีการหมุนเวียนสมาชิกกลุ่ม) หรือผู้สอนต้องการจัด

ผู้เรียนให้สมดุลทุกกลุ่ม เพื่อผลประโยชน์ ความรู้ ความสามารถ และทักษะของผู้เรียน วิธีการนี้มีประโยชน์เพื่อจัดการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างมีคุณภาพแต่ต้องการทักษะการประสานงานที่สูงมากในการจัดการ

7. การประเมินตนเอง (self assessment) ในการเสนอผลงาน ผู้สอนควรฝึกให้ผู้เรียนมีการประเมินตนเอง ทั้งด้านความคิด และด้านความรู้สึก โดยให้ผู้เรียนได้พูดถึงงานของตน มีขั้นตอนกระบวนการทำอย่างไร มีจุดบกพร่อง จุดดีตรงไหน ผู้เรียนได้ความรู้อะไรบ้าง และผู้เรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่องานที่ทำ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้เพื่อน ๆ ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์งานของผู้เรียนอื่นจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจ

ภาพที่ 3 รูปแบบการประเมินตนเอง

8. การเขียนรายงาน (self-report) เป็นการให้ผู้เรียนเขียนรายงานเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง เหมือนการสัมภาษณ์เพียงแต่ไม่มีคนคอยตั้งคำถามเท่านั้นเอง

จากวิธีการประเมินผลดังกล่าว สามารถนำมาจัดแสดงวิธีการและเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ในด้านความรู้ ด้านทักษะ/กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมได้

แหล่งการเรียนรู้ ในการจัดการเรียนรู้กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยีผู้เรียนผู้สอนสามารถศึกษาหาความรู้ หรือเรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่มีอยู่ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ประสบความสำเร็จในงาน / อาชีพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ฯลฯ
2. แหล่งวิทยากร ได้แก่ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด ศูนย์วิชาการทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งให้บริการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ

3. สถานประกอบการ สถานประกอบวิชาชีพอิสระ โรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานวิจัยในห้องถิ่น ซึ่งให้บริการความรู้ ฝึกอบรมเกี่ยวกับงาน และวิชาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น
4. ทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ
5. สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์ ฯลฯ
6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต ซีดี-รอม วีซีดี วิดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ฯลฯ

หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร หลักสูตรเป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนมีจุดมุ่งหมายในการจัดมวลประสบการณ์ให้กับผู้เรียนอย่างไร ซึ่งในปัจจุบันนี้ ผู้สร้างหลักสูตร หรือพัฒนาหลักสูตรทั้งหลาย ได้ให้ความหมายของหลักสูตรแตกต่างกันไป ซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรพอจะแยกให้เห็นจุดเน้นที่แตกต่างกันตามกลุ่มแนวคิด ดังนี้

1. หลักสูตร คือ เนื้อหาสาระที่ใช้สอน

วิญญู สาร (2516) หลักสูตรน่าจะหมายถึง โครงการการศึกษาที่กำหนดให้เรียนรู้ และพัฒนาตนเอง ตามแผนการศึกษา หรือตามโครงการศึกษาที่โรงเรียนปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามแผนการศึกษา

สวัสดิ์ จงกล (2527) กล่าวไว้ว่า “หลักสูตร คือ ข้อกำหนดซึ่งระบุจุดมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหาสาระ และเกณฑ์การใช้หลักสูตร ซึ่งจัดให้นักเรียนเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ เจตคติ ทักษะ และพฤติกรรม สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้”

ธำรง บัวศรี (2532) กล่าวไว้ว่า “หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้”

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974) คำว่า หลักสูตรยังคงใช้กันกว้างขวาง รวมไปถึงกลุ่มวิชาหรือสาขาวิชาที่เปิดสอนหรือหลักสูตรเฉพาะสาขาที่กำหนดขึ้นหรือกลุ่มวิชาที่ได้กำหนดไว้บังคับหรือเสนอแนะให้บุคคลบางกลุ่มที่ต้องเรียน เช่น หลักสูตรเพื่อเตรียมคนเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย หลักสูตรสาขาวิทยาศาสตร์ หลักสูตรเตรียมแพทย์ที่ถูกต้องควรเรียกว่า แผนการสอน (program of studies) จะมีความเหมาะสมกว่า

บ็อบบิท (Bobbitt, 1981 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) หลักสูตรคือ รายการสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนจะต้องพบและกระทำโดยอาศัยการพัฒนาความสามารถของตนเพื่อกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เพื่อความเหมาะสมกับการดำรงชีวิตของตนเองในวัยผู้ใหญ่

2. หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2518 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า "หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียน เนื้อหาวิชา ทักษะคติแบบพฤติกรรม กิจกรรม สิ่งแวดล้อม เมื่อประมวลกันเข้าแล้ว ก็จะเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของเด็ก"

กมล สุตประเสริฐ (2526 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) หลักสูตรมิได้หมายความว่าเพียงแต่หนังสือหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่ยังมีความหมายถึงกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายที่ให้กับเด็ก ซึ่งรวมถึงการสอนของครูต่อนักเรียนด้วย

สำหรับ กรมวิชาการ (2534) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่เหมาะสม

คาสเวล และแคมป์เบล (Caswell & Campbell, 1935 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่เด็กได้รับภายใต้การแนะนำของครู

ชาลส์ และแมคสวาน (Shane & McSwain, 1951 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) หลักสูตรเป็นผลรวมของประสบการณ์ การเรียนรู้ ทักษะ นิสัยและเจตคติที่เด็กได้รับไว้เพื่อนำไปควบคุมพฤติกรรมของเขา

สมิท สเตนเลย์ และชอร์ (Smith, Stanley, & Shores, 1957 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) หลักสูตรเป็นลำดับของประสบการณ์ที่มีศักยภาพ จัดขึ้นในโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เพื่อให้คิดและกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง

เนกเลย์ และอีวานส์ (Neagley & Evans, 1967 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ที่วางไว้โดยโรงเรียนจัดเพื่อให้ให้นักเรียนได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามความสามารถของนักเรียน

รีแกน และเชฟเฟอส (Ragan & Shepherd, 1977 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) หลักสูตรประกอบด้วยมวลประสบการณ์ที่โรงเรียนรับผิดชอบจัดให้กับเด็ก ความหมายนี้รวมไปถึงรายวิชาที่เปิดสอน เอกสารที่ระบุกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นตัวกลางถ่ายทอดหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิสัมพันธ์ (interaction) กับประสบการณ์ของแต่ละคน

3. หลักสูตร คือ กิจกรรมการเรียนการสอน

ซาฟเวอร์ และเบอร์เลค (Shaver & Berlak, n.d. อ้างถึงใน วินัย กองสิน, 2544)

หลักสูตร คือ กิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนได้เล่น เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

ทรัมป์ และมิลเลอร์ (Trump & Miller, 1986 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15)

หลักสูตร คือ กิจกรรมการเรียนการสอน ชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมไว้และจัดให้นักเรียนโดยโรงเรียน หรือระบบโรงเรียน

4. หลักสูตร คือ ความมุ่งหวังของสังคมที่จะให้เด็กได้รับ

ลาเวทเทลลี มอร์ และคาลซูนีส (Lavatelli, More, & kalsounis, 1972 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) หลักสูตร คือ ชุดของการเรียนและประสบการณ์สำหรับนักเรียนที่วางแผนไว้โดยโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์ของการศึกษา

จอห์นสัน (Johnson, n.d. อ้างถึงใน วินัย กองสิน, 2544) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่าหลักสูตรเกี่ยวข้องกับสิ่งที่นักเรียนจะต้องทำในสถานการณ์การเรียนรู้ สิ่งที่เขาจะต้องเรียนรู้ หรือสามารถทำได้ อันเป็นผลมาจากสิ่งที่เขากระทำด้วย หลักสูตร ได้แก่ สิ่งที่เป็นผลตามมา ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้น หลักสูตรเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความคาดหวังหรือตั้งใจ และถ้าจะกล่าวให้เฉพาะเจาะจงลงไปอีก ก็คือ มันเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่ตั้งใจเอาไว้ และมุ่งหวังจะให้บรรลุโดยผ่านทางการสอน นั่นคือ ผ่านทางประสบการณ์ที่จัดให้ผ่านทางสิ่งที่เกิดขึ้น และสิ่งที่ผู้เรียนกระทำ

5. หลักสูตรคือสื่อกลางหรือวิถีทางนำเด็กไปสู่จุดหมาย

ครูง (Krug, 1957 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) หลักสูตรประกอบด้วย สื่อกลางของการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้โอกาสแก่นักเรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่ผลทางการเรียนที่พึงปรารถนา

ทาบ (Taba, 1962) หลักสูตรเป็นวิธีการเตรียมเยาวชนให้มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคมตนเอง

6. หลักสูตรเป็นข้อผูกพันระหว่างนักเรียน ครูและสิ่งแวดล้อม

ลีวิส และมิล (Lewis & Miel, 1972 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) หลักสูตรคือความตั้งใจเกี่ยวกับโอกาสการสร้าง ข้อผูกพันของนักเรียน บุคคลอื่นกับสิ่งต่าง ๆ (ข้อมูล กระบวนการ เทคนิควิธีและค่านิยม) ภายในระยะเวลาและสถานที่ที่กำหนดให้

แมคเคนซี (Mackenzie, 1964 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) หลักสูตรคือ ข้อผูกพันของนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม ในแง่ต่าง ๆ ซึ่งเตรียมการภายใต้การกำกับของโรงเรียน โดยได้ขยายความว่า "ข้อผูกพัน" หมายถึง ผู้เรียนได้พบเห็นและมีส่วนเกี่ยวข้อง สิ่งที่ถูกพบเห็นได้ชัด

คือ นักเรียนกับครู เพื่อนร่วมชั้นเรียน บุคคลอื่น ๆ ข้อผูกพันกับองค์ประกอบ เช่น วัสดุอุปกรณ์ และอาคารสถานที่ และข้อผูกพันที่มีต่อเนื้อหาวิชา ความคิดและสัญลักษณ์ต่าง ๆ

จากแนวคิดที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตร พอจะสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ แนวดำเนินการจัดการศึกษา ซึ่งมีมาตรฐานเป็นเครื่องกำหนดคุณภาพ คุณลักษณะของคน ที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระ มาตรฐานการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ที่สถานศึกษาจัดวางแผนไว้ให้นักเรียนได้เรียน และเกิดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะกระบวนการสามารถนำไปพัฒนาการดำรงชีวิตให้มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์

องค์ประกอบของหลักสูตร นับว่ามีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้หลักสูตร มีความสมบูรณ์ ได้มีนักการศึกษาเสนอไว้หลากหลาย (อังกูล สมคะเนย์, 2535) ได้แก่

ไทเลอร์ (Tyler, 1950) ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและวางแผนการสอนไว้ว่า ผู้ดำเนินการจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลักสูตร 4 ประการ คือ

1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
2. การเลือกเนื้อหาวิชา
3. การจัดประสบการณ์เรียนรู้
4. การประเมินหลักสูตร

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักสูตรไว้ คือ

1. วัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชา และจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน หรือ การนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินผลหลักสูตร

สุมิตร คุณากร (2528) ได้มีความเห็นสอดคล้องกับไทเลอร์ว่า หลักสูตรประกอบด้วย

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

สงัด อุทรานันท์ (2528) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดี ควรจะกล่าวถึงต่อไปนี้ คือ

1. เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. เนื้อหาสาระ และประสบการณ์
 4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
 5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาการในชุมชน
 6. การประเมินผล
- บุญมี เณรยอด (2531) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ

คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร

กรมวิชาการ (2544 ข) กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 9 ประการ คือ

1. หลักการ
2. จุดหมาย
3. การจัดหลักสูตร
 - 3.1 โครงสร้างของหลักสูตร
 - 3.2 แนวการจัดหลักสูตร
 - 3.3 การจัดเวลาเรียน
4. การจัดการศึกษาเฉพาะทางและสำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ
5. มาตรฐานการเรียนรู้
6. การจัดการเรียนรู้
7. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
8. สื่อการเรียนรู้
9. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

จากข้อสรุปของนักการศึกษา เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร สามารถสรุปองค์ประกอบ ที่สำคัญของหลักสูตร ได้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไป จุดประสงค์เฉพาะวิชา จุดประสงค์การเรียนการสอน
2. เนื้อหาและประสบการณ์ ซึ่งจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย

3. กระบวนการเรียนการสอน หรือการนำหลักสูตรไปใช้

4. การประเมินผล ประกอบด้วย การวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอนและ การประเมินผลหลักสูตร

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตร จะมีความหมายครอบคลุมถึงการสร้างหลักสูตร การวางแผนหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรนั้นเป็นการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย การเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล ผลการสอนของครู ผลการเรียนของนักเรียน

สมิตร คุณากร (2528) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรว่า มีขอบเขตรวมถึงการสร้าง หลักสูตรขึ้นมาใหม่ และการปรับปรุงหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาแล้ว ให้มีความเหมาะสมกับความ เปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและสังคม นักการศึกษาของไทย มักนิยมใช้คำว่า การพัฒนาหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร และการยกร่างหลักสูตร

สงัด อุทรานันท์ (2528) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตร ว่ามีความหมาย 2 ลักษณะ คือ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p. 7 อ้างถึงใน สงัด อุทรานันท์, 2528) ให้คำจำกัดความของการพัฒนาหลักสูตร ว่าเป็น การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือ การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย ความหมายของ คำว่า การพัฒนาหลักสูตร จะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

จากแนวคิดที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร พอจะสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่ คาดหวังของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และเหมาะสมกับสถานศึกษาในส่วนที่ เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ในการพัฒนาหลักสูตรนี้ นักปราชญ์ทางหลักสูตร ได้กำหนดกระบวนการหรือขั้นตอน การดำเนินงานไว้หลากหลายแต่มีการกำหนดขั้นตอนไว้ ไม่แตกต่างกันมากนัก (อังกูล สมคะเนย์, 2535) ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1950) ได้ตั้งคำถามสำหรับพัฒนาหลักสูตรไว้ 4 ข้อ คือ

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่โรงเรียนต้องจัดให้เด็ก
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายเหล่านั้น

3. จะจัดประสบการณ์เหล่านี้อย่างไร จึงจะประสบผลสำเร็จ
 4. จะสามารถตัดสินใจได้อย่างไรว่า จุดมุ่งหมายเหล่านั้นเป็นไปตามที่กำหนดไว้
 ทาบา (Taba, 1962) ได้กำหนดลำดับขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ชัดเจน โดยแบ่งไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. สำรวจปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. คัดเลือกวิชาที่จะนำมาสอน
4. จัดลำดับเนื้อหาสาระ
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
7. กำหนดวิธีการประเมินผลและแนวทางปฏิบัติ

ฟอกซ์ (Fox, 1962) ได้เสนอรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจากค่านิยมของสังคม
2. เลือกสิ่งที่เป็นความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการ และการเรียนรู้ของผู้เรียน ความต้องการของสังคม และความรู้ในสาขาต่าง ๆ เป็นแนวทางในการคัดเลือกเนื้อหาสื่อ การเรียนการสอน รูปแบบของหลักสูตรและวิธีการสอน

กูดแล็ค และริชเทอร์ (Goodlad & Richter, 1966) การกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา มีตัวกำหนดมาจากค่านิยมต่าง ๆ ของสังคมจุดมุ่งหมายนี้จะถูกแปลงเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ เนื้อหาสาระหรือเรื่องราวที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และ พฤติกรรมที่ต้องการปลูกฝังในตัวผู้เรียน การตรวจสอบย้อนกลับเป็นผลมาจากการวิเคราะห์ พฤติกรรมและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าเป็นไปตามค่านิยมของสังคมหรือไม่

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974) ได้เสนอแนะแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย ขอบเขต การกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายเป็นสิ่งแรกของการพัฒนาหลักสูตร เป้าหมายควรบอกขอบเขต ๆ หนึ่ง ได้แก่ พัฒนาการส่วนบุคคล มนุษยสัมพันธ์ ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องความชำนาญเฉพาะด้านการกำหนดเป้าหมายควร พิจารณาจากตัวแปรนอก เช่น ทักษะความต้องการของสังคม ข้อบังคับทางกฎหมาย ข้อค้นพบ จากงานวิจัยต่าง ๆ ปรวิญญจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร

2. การออกแบบหลักสูตร การวางแผนออกแบบหลักสูตร ตัดสินใจเกี่ยวกับเนื้อหา การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การเลือกรูปแบบหลักสูตรต้องเหมาะสมกับเป้าหมาย จุดประสงค์

ความต้องการของผู้เรียน ลักษณะทางสังคม ตลอดจนข้อกำหนดทางสังคมและปรัชญาการศึกษา

3. การใช้หลักสูตร ขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปใช้โดยครูผู้สอนควรวางแผนและจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ เลือกวิธีการสอนและวัสดุสื่อการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

4. การประเมินผลหลักสูตร เลือกเทคนิคการประเมินผลที่สามารถตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร และตัดสินใจว่าจะใช้ต่อไป ปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกหลักสูตร

สมิตร คุณากร (2528) กล่าวถึงกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมหลัก 5 ประการนี้ คือ

1. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. การเลือก การจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์
3. การนำเอาหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร

สัจด์ อุทรานันท์ (2528) ได้นำเสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรค่อนข้างจะละเอียดถึง 7 ขั้นตอน และเป็นกระบวนการ ดังนี้ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

อัมร บัวศรี (2532) ได้เสนอแนะขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรไว้ 9 ข้อ ดังนี้ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร
4. การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา
5. การเลือกเนื้อหาวิชา
6. การจัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

7. การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้
 8. การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
 9. การกำหนดการประเมินผลการเรียนรู้
- กรมวิชาการ (2540 ก) กล่าวถึงขั้นตอนของการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรไว้ 10 ประการดังนี้ คือ

1. ศึกษา สำรวจปัญหา สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง
2. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยหลักสูตร และสภาพการใช้หลักสูตรในปัจจุบัน
3. ศึกษาแนวคิด รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดรูปแบบหลักสูตร
4. ยกร่างหลักสูตร จุดหมายโครงสร้างแนวดำเนินการตลอดจนหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร
5. กำหนดจุดประสงค์ และรายละเอียดของกลุ่มวิชาและรายวิชา
6. กำหนดระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผล
7. จัดทำเอกสารประกอบการใช้หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
8. ทดลองและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ ปรับปรุงแก้ไขจากผลการทดลอง
9. ประกาศใช้หลักสูตรทั่วประเทศ
10. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

สรุปหากพิจารณาขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของนักการศึกษา จะพบว่ามีลักษณะที่คล้ายกัน 6 ขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน สังคมและปรัชญาการศึกษา
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. การกำหนดเนื้อหาหลักสูตร และประสบการณ์เรียนรู้
4. การนำหลักสูตรไปใช้
5. การประเมินหลักสูตร
6. การปรับปรุงหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร เป็นกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลนำผลมาใช้ในการเปรียบเทียบ ระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้ กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อหาข้อบกพร่องหรือปัญหา และพิจารณาคุณค่าของหลักสูตรหาว่า (Taba, 1962, p. 312) กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการตัดสินใจและตัดสินคุณค่าในการบรรลุของจุดหมายทางการศึกษา

แนวทางการประเมินหลักสูตร สามารถทำได้ 3 ช่วงระยะเวลา คือ

1. การประเมินผลหลักสูตร ก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ (project analysis) เป็นการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นขององค์ประกอบหลักสูตร เช่น จุดหมาย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระและ

ประสบการณ์ และวิเคราะห์ความน่าจะเป็นว่า มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับความเป็นจริงเพียงใด โดยอาศัยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาหลักสูตร เนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียน การสอน

2. การประเมินหลักสูตร ระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร (formative evaluation) เป็นการประเมินในช่วงนำหลักสูตรไปใช้ พิจารณา วิเคราะห์ตัวหลักสูตรและกระบวนการเรียน การสอน เช่น ประเมินกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดกระบวนการเรียนการสอน

3. การประเมินหลักสูตรภายหลังการใช้หลักสูตร (summative evaluation) เมื่อนำ หลักสูตรไปใช้จนครบกระบวนการแล้ว เช่น วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการวางแผนพัฒนา หลักสูตรกระบวนการบริหารหลักสูตร ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน (วิจัย ประสิทธิ์วุฒิเวช, 2542, หน้า 106)

สรุป การประเมินหลักสูตร เป็นการตรวจสอบหลักสูตรในเรื่องสาระการเรียนรู้ กระบวนการ เรียนรู้ และประสิทธิภาพของหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตร โดยใช้เทคนิคปุยของค์ (puissance measure) ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้ในการตรวจสอบดูว่าเอกสารหลักสูตรและการสอนที่พัฒนา ขึ้นมา ก่อนนำไปใช้จริงมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด วิธีการประเมินหลักสูตรโดยใช้เทคนิคปุยของค์ นี้เหมาะกับการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ เป็นวิธีการประเมินเอกสารหลักสูตรแบบหนึ่งที่ วิเคราะห์องค์ประกอบ 3 ส่วนของหลักสูตรคือ จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการ ประเมินผลการเรียนการสอน โดยใช้ตารางวิเคราะห์ปุยของค์แล้วใช้สูตรปุยของค์ในการคิดคำนวณ เมื่อได้ผลการคำนวณก็นำมาเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพื่อตัดสินคุณภาพของหลักสูตรว่าอยู่ระดับใด โดยจะดูคุณภาพของหลักสูตรในภาพรวม หรือเฉพาะส่วนย่อยของหลักสูตรก็ได้ การประเมิน หลักสูตร โดยใช้เทคนิคปุยของค์เป็นการนำหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของการ เรียนรู้และพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่แสดงออกมาให้เห็นได้ มาสร้างเป็นตารางวิเคราะห์ ปุยของค์

รูปแบบการเรียนรู้ทั้งหมดมี 8 ประเภท แต่ได้รับการดัดแปลงเพื่อให้เกิดความเหมาะสม เพียง 6 ประเภท จะเป็นความรู้ที่เรียงจากง่ายไปหายาก ดังนี้

1. ความรู้แบบลูกโซ่ เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถทำอะไรได้เป็นลำดับขั้นตอน ต่อเนื่องและระดับความยากสูงขึ้นตามลำดับ (มีค่าคะแนนเท่ากับ 1)
2. ความรู้แบบเชื่อมโยงโดยใช้คำพูดเป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำลำดับขั้นตอน ที่ต่อเนื่องกัน มาอธิบายความเชื่อมโยงให้เห็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของความรู้ในแต่ละขั้นตอน ด้วยคำพูดได้ (มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 2)

3. ความรู้แบบผสมผสาน เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ที่เคยเรียนมา (มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 3)

4. ความรู้แบบแนวคิด เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนนำความรู้แบบผสมผสานมาทำให้เกิดแนวคิดหรือสามารถชี้ประเด็นหรือระบุสาระสำคัญของเรื่องที่เรียนได้ถูกต้อง (มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 4)

5. ความรู้แบบหลักการ เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถผสมผสานแนวคิดหลาย ๆ แนวเข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นหลักการใหม่ ๆ ได้ (มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 5)

6. ความรู้แบบแก้ปัญหา เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ต่าง ๆ ที่ได้มีการแก้ปัญหามีประสิทธิภาพ (มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 6)

สำหรับประเภทของพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่แสดงออกมาให้เห็นได้นั้น กาเย (Gagne, n.d. อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-15) ได้กำหนดไว้เป็น 9 ชนิด ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 ระดับ เรียงลำดับจากพฤติกรรมที่ง่ายไปหายาก ดังนี้

ระดับที่ 1 เป็นระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ง่ายที่สุด ประกอบด้วยพฤติกรรม 3 ชนิด แต่ละชนิดจะมีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1 คะแนน ดังนี้

1. การบอกชื่อ หรือชี้ เพื่อแสดงถึงความสามารถที่จำสิ่งที่เรียนได้ เช่น การเรียกชื่อสิ่งของ
2. การเลือกหรือการบอกลักษณะ สามารถเลือกชื่อหรือบอกลักษณะสิ่งของได้ โดยดูจากลักษณะทางกายภาพ
3. บอกกฎเกณฑ์ คือ สามารถบอกองค์ประกอบ หรือลักษณะที่จำเป็นโดยการพูดและเขียนได้

ระดับที่ 2 เป็นระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ยากกว่าระดับ 1 ประกอบด้วยพฤติกรรม 2 ชนิด แต่ละชนิดมีค่าน้ำหนักเท่ากับ 2 คะแนน ดังนี้

1. การจัดลำดับ สามารถเรียงลำดับขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้
2. การสาธิต สามารถปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ถูกต้องลำดับขั้นตอน

ระดับที่ 3 เป็นระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ยากกว่าทุกระดับ ประกอบด้วยพฤติกรรม 4 ชนิด แต่ละชนิดจะมีค่าน้ำหนักเท่ากับ 3 คะแนน ดังนี้

1. การสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมา สามารถสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ เช่น การสร้างรูปแบบ
2. การอธิบายหรือบรรยาย สามารถอธิบายหรือบรรยายสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ถูกต้อง
3. การจำแนกหรือแยกแยะ สามารถจำแนกแยกแยะประเภทของสิ่งของได้

4. การประยุกต์ใช้กฎเกณฑ์ สามารถนำกฎเกณฑ์ที่เรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้

การประเมินหลักสูตรโดยวิธีการวิเคราะห์แบบปยุตของค์

1. นำองค์ประกอบของหลักสูตร คือ จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ทั้งหมดของหลักสูตรมาวิเคราะห์ดูว่าในแต่ละข้อย่อยขององค์ประกอบ เป็นความรู้ในลักษณะแบบใด และพฤติกรรมการเรียนรู้นั้นอยู่ในระดับขั้นไหน

2. นำจุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ที่วิเคราะห์ แล้วมาใส่ในตารางวิเคราะห์แบบปยุตของค์

3. คำนวณหาค่าน้ำหนักคะแนนในแต่ละช่องตารางวิเคราะห์ ใช้สูตรดังนี้

น้ำหนักของแต่ละช่อง = น้ำหนักของแบบการเรียนรู้ X น้ำหนักของพฤติกรรมการเรียนรู้

4. ใช้สูตรของปยุตของค์เพื่อคำนวณค่าคุณภาพของหลักสูตร

$$P.M. = \frac{\text{ผลบวกของน้ำหนักของทุกช่อง}}{\text{จำนวนข้อที่นำมาวิเคราะห์}}$$

5. นำผลที่คำนวณได้มาเปรียบเทียบกับค่า P.M. ตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ

ค่า P.M. ตั้งแต่ 1-3.99 หมายถึง หลักสูตรมีคุณภาพต่ำหรือควรแก้ไข

ค่า P.M. ตั้งแต่ 4-9.99 หมายถึง หลักสูตรมีคุณภาพปานกลางหรือใช้ได้

ค่า P.M. ตั้งแต่ 10-18 หมายถึง หลักสูตรมีคุณภาพสูงหรือดีมาก

ตารางที่ 1 แสดงตารางวิเคราะห์หลักสูตรของปยุตพงศ์

พฤติกรรมการเรียนรู้	รูปแบบการเรียนรู้					
	แบบลูกโซ่ (น.น.=1)	แบบเชื่อมโยง (น.น.=2)	แบบผสม ผสาน (น.น.=3)	แบบแนวคิด (น.น.=4)	แบบหลัก การ (น.น.=5)	แบบแก้ ปัญหา (น.น.=6)
บอกชื่อ/ชื่อ (น.น. = 1)						
เลือกหรือบอกลักษณะ (น.น.=1)						
บอกกฎเกณฑ์ (น.น.=1)						
จัดลำดับ (น.น.=2)						
สาริต (น.น.=2)						
สร้าง (น.น.=3)						
อธิบาย/บรรยาย (น.น.=3)						
จำแนกหรือแยกแยะ (น.น.=3)						
ประยุกต์ใช้กฎเกณฑ์ (น.น.=3)						

เนื่องจากวิธีการประเมินผลหลักสูตรและการสอนของปยุตพงศ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วนที่สำคัญขององค์ประกอบหลักสูตร คือ จุดประสงค์กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ซึ่งในแต่ละส่วนของหลักสูตรมีเกณฑ์ประกอบในการวิเคราะห์ 2 ประการ คือ ชนิดหรือแบบการเรียนรู้ (learning types) และพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละชนิดที่ปรากฏออกมา (performance Classes) (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, หน้า 234-244) เป็นการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริงว่ามีคุณภาพมากน้อยเพียงใดทั้งยังสามารถประเมินหลักสูตรทั้งฉบับหรือแยกประเมินทีละองค์ประกอบได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ ในการประเมินหลักสูตร การทำเทียนเจล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ข้อมูลจังหวัดระยอง

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอบ้านฉาง อำเภอพนัสนิคม และอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี
ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดฉะเชิงเทรา พื้นที่ฝั่งยาว ประมาณ 90 กิโลเมตร
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

สภาพภูมิศาสตร์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกของไทย ห่างจากกรุงเทพฯ ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 3 ประมาณ 220 กม. และเส้นทางหลวงหมายเลข 36 ซึ่งเป็นเส้นทางตัดใหม่ แยกซ้ายจากถนนสุขุมวิทตรง กม. ที่ 136.5 ประมาณ 179 กม. สามารถย่นระยะทางได้ 35 กม. มีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 100 กม. มีเนื้อที่ 3,552 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,220,000 ไร่

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด เป็นที่ราบสูงสลับที่ดอนและเนินเขามีป่าไม้ไม่น้อยมาก ส่วนมากเป็นสวนผลไม้และพืชไร่ ทางตอนใต้เป็นที่ลุ่มชายทะเล บริเวณทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดชลบุรีเป็นที่สูงและป่าทึบ จังหวัดระยอง มีแม่น้ำสำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำระยอง ยาวประมาณ 50 กม. และแม่น้ำประแสร์ ยาว 36 กม.

แม่น้ำระยองถือเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อจังหวัดระยองมาก โดยเฉพาะผู้ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบสองฝั่งของแม่น้ำ ส่วนใหญ่อาศัยน้ำในแม่น้ำแห่งนี้ทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ชาวบ้านเรียกแม่น้ำนี้ว่า “คลองใหญ่” มีต้นกำเนิดมาจากลำธารเล็ก ๆ ที่ไหลมาบรรจบกันทางเหนือของจังหวัด ซึ่งเป็นที่ราบสูงไหลผ่านอำเภอบ้านค่าย ซึ่งอยู่ห่างจากจังหวัดระยอง ประมาณ 11 กม. แล้วไหลผ่านตัวเมืองลงสู่ทะเลบริเวณบ้านปากน้ำ

สภาพภูมิอากาศ สภาพอากาศโดยทั่วไปเป็นอากาศร้อนชื้น มีฝนตกชุก อากาศอบอุ่น อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 28 องศาเซลเซียส

สัญลักษณ์ประจำจังหวัด พลับพลา บนเกาะเสม็ด

คำขวัญ “ผลไม้รสล้ำ อุตสาหกรรมก้าวหน้า น้ำปลารสเด็ด เกาะเสม็ดสวยหรู สุนทรภู่กวีเอก”

ผลไม้รสล้ำ ระยองได้ชื่อว่าเป็นเมืองผลไม้ หลากหลายไปด้วยผลไม้มีนานาชนิด อาทิ เช่น ทุเรียน เงาะ ลำไย มะม่วง กุ้ง และบางชนิดได้ชื่อว่ามีรสชาติดีหรืออร่อยที่สุดในโลก ซึ่งได้แก่ ทุเรียน และลำไย จังหวัดระยองได้จัดงานเทศกาลผลไม้และของดีจังหวัดระยองเป็นประจำทุกปี โดยจัดในช่วงฤดูผลไม้ออกผลประมาณเดือนพฤษภาคมของปี เพื่อเป็นการส่งเสริมการจำหน่ายผลผลิตด้านผลไม้และส่งเสริมการท่องเที่ยว มีกิจกรรมต่าง ๆ

เช่น การประกวดขบวนรถผลไม้ การประกวดธิดาชาวสวน การประกวดผลไม้ การแข่งขันรับประทานผลไม้

อุตสาหกรรมก้าวหน้า โดยที่จังหวัดระยองได้ถูกกำหนดให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมสมัยใหม่เป็นศูนย์กลางแห่งอุตสาหกรรมปิโตรเคมีของประเทศตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก จัดตั้งเป็นนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ในพื้นที่ 6,000 ไร่ ตั้งอยู่ที่ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง และจะเป็นศูนย์ปิโตรเคมีที่สำคัญของชาติ โดยใช้ก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยเป็นวัตถุดิบที่สำคัญและมีแนวโน้มในการลงทุนเพิ่มมากขึ้น จังหวัดระยองจึงเป็นเมืองอุตสาหกรรมก้าวหน้าอย่างแท้จริง

น้ำปลารสเด็ด ที่สุดของน้ำปลาอยู่ที่จังหวัดระยอง กล่าวคือ มีโรงงานน้ำปลามากที่สุดของประเทศไทย มีการผลิตน้ำปลาแบบอุตสาหกรรมในครัวเรือนกระจายกันอยู่ทั่วไป ที่สำคัญน้ำปลาที่ผลิตยังมีรสชาติแห่งความอร่อยเป็นเลิศสมกับคำขวัญว่า “น้ำปลารสเด็ด” อย่างแท้จริง

เกาะเสม็ดสวยหรู เพชรน้ำงามของจังหวัดระยอง คือ เกาะเสม็ดหรือเกาะแก้วพิสดาร เป็นแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่พักผ่อนอากาศชายทะเลที่มีธรรมชาติงดงามยิ่ง ทะเลสวย น้ำใส หาดทรายขาว และภูเขาที่ธรรมชาติสร้างอย่างผสมผสานกลมกลืน กล่าวกันว่า เกาะเสม็ด คือ เกาะแก้วพิสดารในกวีนิพนธ์ของสุนทรภู่ เรื่องพระอภัยมณี ที่เรียกเช่นนั้นอาจเป็นเพราะเกาะเสม็ดมีหาดทรายขาวดุจดังแก้วอยู่โดยทั่วไป และที่ตั้งชื่อว่าเกาะเสม็ด เพราะบนเกาะเต็มไปด้วยต้นเสม็ด ทั้งเสม็ดขาวและเสม็ดแดง ซึ่งชาวบ้านนิยมนำมาใช้เป็นได้จุดไฟ

สุนทรภู่กวีเอก สุนทรภู่เป็นรัตนกวีสี่แผ่นดินในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 ได้สร้างผลงานไว้มากมาย สร้างความรุ่งเรืองให้แก่วรรณกรรมของไทย ต่อมาองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ประกาศยกย่องสุนทรภู่ให้เป็น กวีเอกของโลก สุนทรภู่มีบิดาเป็นชาวบ้านกร่ำ เมืองแกลง ซึ่งในปัจจุบันคือ ตำบลกร่ำ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง จึงถือได้ว่าสุนทรภู่เป็นชาวระยอง

การปกครอง จังหวัดระยองแบ่งการปกครองเป็น 6 อำเภอ กับ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านฉาง อำเภอแกลง อำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง อำเภอวังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมา กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา

ประชากร จังหวัดระยองมีประชากร รวมทั้งสิ้น 525,461 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอแกลง

สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัด

1. สถานที่ท่องเที่ยวในตัวเมือง

1.1 ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน เป็นอนุสรณ์สถานแต่ “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” อยู่ในบริเวณวัดลุ่มมหาชัยชุมพล ถนนตากสินมหาราชมีต้นสะตือขนาดใหญ่อยู่หน้าศาล อายุประมาณ 300 ปี กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงนำช้างมาผูกไว้ที่ต้นสะตือนี้ ศาลนี้คนจึงนิยมมาสักการะในเทศกาลตรุษจีน ในศาลมีพระรูปหล่อของสมเด็จพระเจ้าตากสินในท่าประทับยืนสง่างามมาก

1.2 วัดป่าประดู่ อยู่ในเมืองระยองบนถนนสุขุมวิท แยกเข้าซอยวัดป่าประดู่มีพระนอนขนาดยาว 11.95 เมตร สูง 3.60 เมตร พระพุทธรูปนี้มีที่แปลก คือ นอนตะแคงซ้าย พระพุทธรูปเดิมอยู่กลางแจ้งมีวิหารครอบเมื่อปี 2524

1.3 พระเจดีย์กลางน้ำ อยู่สุดถนนตากสินมหาราชแยกขวาเข้าถนนสมุทรคงคา ห่างจากตัวเมืองไปทางใต้ 2 กิโลเมตร องค์พระเจดีย์ตั้งอยู่บนเกาะในแม่น้ำระยอง เป็นของเก่า มีมาแต่โบราณ ไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้สร้างองค์เจดีย์สูงประมาณ 10 เมตร

1.4 ศาลหลักเมือง ตั้งอยู่ที่ถนนหลักเมือง ในเขตเทศบาลเมืองระยอง เดิมเป็นศาลไม้ต่อมาเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ศาลหลักเมืองแห่งนี้เป็นที่เคารพนับถือของชาวเมืองระยองมาก มีงานสมโภชทุกปี

1.5 สวนศรีเมือง หรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า เกาะกลาง ตั้งอยู่กลางเมืองด้านหลังศาลากลางจังหวัด เนื้อที่ประมาณ 70 ไร่ ร่มเย็นด้วยพันธุ์ไม้ สวนสัตว์และคูบัว ภายในสวนมีหอพระพุทธอังคีรส ซึ่งเป็นอาคารทรงไทยหลังคาจตุรมุข เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธอังคีรส ซึ่งถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านเมืองของชาวระยอง

2. สถานที่เที่ยวนอกตัวเมือง

2.1 เกาะมัน เป็นหมู่เกาะที่อยู่ในเขตตำบลกร่ำ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง หมู่เกาะมันมีอยู่ 3 เกาะ เกาะที่อยู่ใกล้ชายฝั่งมากที่สุด คือ เกาะมันใน ถัดไป คือ เกาะมันกลาง และเกาะมันนอก เกาะมันในเป็นทรัพย์สินส่วนพระองค์ในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถโดยมีพระราชประสงค์ให้เกาะมันเป็นที่ดินดำเนินการโครงการสมเด็จฯ อนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล

2.2 เกาะแก้วพิสดารหรือเกาะเสม็ด เกาะเสม็ดได้ชื่อว่าเป็นเพชรเม็ดงามของจังหวัดระยอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวและสถานพักตากอากาศชายทะเลที่มีธรรมชาติงามยิ่งประกอบด้วย

2.2.1 อ่าวทับทิม เป็นหาดทรายขาวทอดยาวตลอดด้านเหนือของเกาะตั้งแต่แหลมน้อยหน้า ซึ่งอยู่บริเวณมุมเกาะด้านตะวันตกจนถึงแหลมเจ้าทับทิม ซึ่งมองเห็นจากฝั่งบ้านเพ

ด้านหลังเป็นแนวเขากระโจนติดต่อเขาพลอยแหวน ซึ่งช่วยกำบังลมทำให้มีผู้คนมาตั้งบ้านเรือน อยู่เป็นจำนวนมาก เรียกว่า “หมู่บ้านเกาะเสม็ด” ทางด้านแหลมทับทิมมีโขดหินขนาดใหญ่ สลับซับซ้อน เหมาะสำหรับนั่งชมธรรมชาติของท้องทะเลยามเย็น

2.2.2 หาดทรายแก้ว อยู่ห่างจากท่าเรือหมู่บ้านเกาะเสม็ดไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นหาดทรายที่สวยงามที่สุด ของเกาะที่นักท่องเที่ยวทั้งหมายมุ่งหน้ามาชมและเล่นน้ำทะเล เพราะเป็นหาดที่มีทรายขาวสะอาดละเอียดมาก ขนาดของหาดกว้างประมาณ 25-30 เมตร ยาวประมาณ 780 เมตร

2.2.3 อ่าวช่อ อยู่ห่างด้านตะวันออกของเกาะ มีหาดทรายขาวสะอาด ยาวประมาณ 200 เมตร มีต้นมะพร้าวเป็นทิวแถวให้ร่มเงาเย็นสบาย ทำให้บรรยากาศร่มรื่นเงียบสงบ

2.2.4 หาดอ่าวพร้าว อยู่ห่างด้านตะวันตกของเกาะ เป็นเพียงหาดเดียวที่อยู่ทางด้านนี้อยู่ในอ่าวพร้าว มีความยาวประมาณ 200 เมตร มีความงามพอสมควร

2.2.5 หาดทรายอื่นๆ บนเกาะเสม็ด ได้แก่ หาดหินโค้ง หาดคลองไผ่ หาดพุทรา หาดนวล หาดเทียน หาดทราย และหาดกวนน่านอก

2.3 หาดทรายทอง แยกขวาจากถนนสุขุมวิท ตรงกิโลเมตรที่ 208 เข้าไปตามทางลูกรังยาวประมาณ 5 กิโลเมตร ถึงหาดทรายขาวเป็นแนวยาว และเงียบสงบ ริมหาดมีบังกาโลให้เช่าพักค้างคืน

2.4 เกาะสะเก็ด เป็นเกาะเล็กๆ อยู่นอกฝั่งชายหาดทรายทองในเขตตำบลมาบตาพุด มีเอกชนเข้าไปดำเนินกิจการบังกาโลและร้านอาหารเหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อนเพราะมีบรรยากาศดี ธรรมชาติสวยงามบริเวณชายฝั่งน้ำตื้นเวลาน้ำลดลง จะมองเห็นหาดทรายเป็นบริเวณกว้างโดยรอบ

2.5 บ้านเพ จากถนนสุขุมวิทแยกซ้ายตรงกิโลเมตรที่ 248 เข้าไปประมาณ 5 กิโลเมตร จะเป็นหมู่บ้านชายของพื้นเมืองต่าง ๆ เช่น น้ำปลา ปลาหมึกแห้ง กุ้งแห้ง กะปิ ไร่บริการนักท่องเที่ยว

2.6 สวนวังแก้ว อยู่ห่างจากสวนสนไปตามถนนสายเลียบชายฝั่งทะเล ประมาณ 11 กิโลเมตร หากใช้ถนนสุขุมวิทให้แยกขวาตรงกิโลเมตรที่ 248 เข้าไป 5 กิโลเมตร ตั้งอยู่ริมแหลมทองหลวง มีธรรมชาติสวยงาม สวนวังแก้วมีเอกชนเป็นเจ้าของเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมโดยเก็บค่าบริการเข้าชมคนละ 10 บาท

2.7 แหลมแม่พิมพ์ บริเวณชายหาดแหลมแม่พิมพ์ เล่นน้ำได้คลื่นไม่แรงนัก น้ำทะเลสะอาด บริเวณด้านเหนือของหาดมีเกาะเล็กๆ อยู่เกาะหนึ่ง ชื่อเกาะขี้ปลา ทุก ๆ วันที่ 21 เมษายนของทุกปี น้ำทะเลจะลดลงจนสามารถเดินไปเกาะขี้ปลาได้

2.8 อนุสาวรีย์สุนทรภู่ อยู่ห่างจากแหลมแม่พิมพ์ประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกถึงสุนทรภู่กวีเอกในรัตนโกสินทร์ตอนต้นภายในบริเวณอนุสาวรีย์มีภาพปั้นเรื่องพระอภัยมณีบางตอน

2.9 วัดสภานารธรรมมาราม ปากทางเข้าอำเภอแกลง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2484 องค์พระประธานในพระอุโบสถจำลองมาจากพระพุทธชินราชวัดมหาธาตุ พิษณุโลก บริเวณมุมโบสถ์ทั้ง 4 ด้าน ได้จำลองเอาสถานที่ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาไว้มุมละแห่ง คือ พระปฐมเจดีย์ พระธาตุพนม พุทธคยา และพระธาตุไชยา

2.10 อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา อยู่ในเขตท้องที่ตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา ประกอบด้วยป่าทั่วไป มีพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ขึ้นอยู่ทั่วไป มีน้ำตกที่สวยงามชื่อว่าน้ำตกเขาชะเมา มีลักษณะน้ำตกลดหลั่นกันมาถึง 20 ชั้น น้ำตกชั้นที่ 2 เรียกว่า "วังมัจฉา" มีปลาพลวงตัวโต ๆ อยู่เต็มอ่างน้ำ มีบ้านพักรับรองสำหรับนักท่องเที่ยว จองได้ที่กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้

2.11 ถ้ำเขาวง เขาวงเป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดระยองกับจังหวัดจันทบุรี ตัวภูเขาอยู่ในเขตอำเภอแกลง สูง 186 เมตร มีถ้ำน้อยใหญ่ติดต่อกันประมาณ 80 ถ้ำ แต่ละถ้ำมีหินงอกหินย้อยสวยงามมาก

2.12 บ้านกันอ่าว เป็นหมู่บ้านในตำบลเพ อำเภอเมืองระยองมีหาดทรายสวยงามเป็นแนวยาวเลียบตลอดชายฝั่ง เรียกชื่อว่า หาดแม่รำพึงหาดแนวยาวประมาณ 12 กิโลเมตร ทางกรมป่าไม้จัดเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยเลือกเอาบริเวณเขาแหลมหญ้าเป็นที่ทำการ นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไป พักผ่อนยังบ้านกันอ่าวนี้ จะได้ชมทิวทัศน์ที่สวยงาม เวลาเย็นจะเห็นดวงอาทิตย์ตกเหมือนลูกไฟดวงโตค่อย ๆ ร่วงจมน้ำทะเล ส่วนตอนเช้าจะได้ชมตะวันขึ้นได้ โดยเดินเล่นนอกกำลังกายเข้าไปอีกด้านหนึ่งของเขาแหลมหญ้า

เทศกาลและงานประเพณี

1. งานปีใหม่และงานกาชาด เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ระหว่างวันที่ 28 ธันวาคม ไปจนถึงวันที่ 3 มกราคมของทุกปี ณ บริเวณสนามกีฬาากลางจังหวัด ภายในงานจัดให้มีการแสดงนิทรรศการของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีการจำหน่ายสินค้าและการแสดงมหรสพต่าง ๆ ให้ชม

2. งานเทศกาลผลไม้และของดีเมืองระยอง จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงฤดูผลไม้ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม สถานที่จัดงานจะสลับหมุนเวียนระหว่างอำเภอเมืองระยองกับอำเภอแกลง ในงานมีขบวนแห่รถประดับด้วยผลไม้ มีการประกวดผลไม้และการประกวดธิดา

ชาวสวนผลไม้ ตลอดจนมีการจำหน่ายผลไม้ และผลิตภัณฑ์จากอาหารทะเล รวมทั้งมีการแสดง นิทรรศการด้านการเกษตรต่าง ๆ

3. งานสุนทรภู่ จัดขึ้นในวันที่ 26 มิถุนายนของทุกปี ณ บริเวณอนุสาวรีย์สุนทรภู่ ตำบลกร่ำ อำเภอแกลง มีพิธีสักการะอนุสาวรีย์สุนทรภู่ มีการจัดนิทรรศการผลงานของสุนทรภู่ การแสดงละครในวรรณกรรมของสุนทรภู่ การแข่งขันอ่านทำนองเสนาะ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ น่าสนใจอีกมากมาย

4. ประเพณีห่มผ้าพระเจดีย์กลางน้ำ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในคืนวันเพ็ญเดือนสิบสอง ณ วัดปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ภายในงานมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ อาทิ การห่มผ้าพระเจดีย์กลางน้ำ การแข่งขันเรือยาว การลอยกระทง การแสดงมหรสพ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

รัตนะ บัวสนธ์ (2535, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง โดยการเก็บข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน ข้อมูลการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และข้อมูลทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชน ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชน นำข้อมูลมาพัฒนาโครงร่างหลักสูตร ตรวจสอบร่างหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญภายนอกชุมชน และภายในชุมชน ทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ผู้ปกครองให้การสนับสนุนการใช้หลักสูตร โดยมีส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไขบางส่วน เช่น เนื้อหา และการกำหนดเวลาเรียน

มาเรียม นิลพันธ์ (536, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร วิจัยวัฒนธรรม โดยการสำรวจชุมชน สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง นำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ผูกอบรมการวิจัยวัฒนธรรม ทดลองใช้หลักสูตรโดยการจัดฝึกอบรมด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติกับข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมการอบรมมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการวิจัยวัฒนธรรมมากกว่าก่อนการเข้ารับการอบรม

ทองสุข วังแสน (2537, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร ผูกอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับประชาชนชนบท โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารสัมภาษณ์พัฒนากรจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลมาสร้างหลักสูตรและประเมิน

โดยผู้เชี่ยวชาญ ทดลองใช้โดยการจัดอบรมคนในหมู่บ้าน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรอาชีพ การทอผ้าไหมมัดหมี่ มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ของผู้เข้าอบรมสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกอบรม

ชัยวิวัฒน์ วงศ์สวัสดิ์ (2538, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิชางานเลือก กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ใน โรงเรียนที่ใช้ภาษาถิ่นหลายภาษา : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหิน ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเหมาะสมกับผู้เรียน มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต นักเรียนมีความรู้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม การประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ในส่วน ของครูผู้สอนงานอาชีพ มีความพอใจในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น

ยุทธนา อุทโร (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการสานกระติบข้าว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยวิธีการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม ขึ้นมาใหม่ ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ และประเมินหลักสูตรโดยใช้วิธีการประเมินแบบ ปุยซองค์ เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร ท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นของผู้เรียน มีประโยชน์ ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และการประเมินหลักสูตรในด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล พบว่า มีความสอดคล้องกับความต้องการของ ท้องถิ่น แนวการจัดการเรียนการสอน เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน สามารถนำความรู้ ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ และหลักสูตรครอบคลุมทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ ทักษะ กระบวนการ แต่ในด้านอัตราเวลาเรียนต้องมีการปรับปรุง โดยการเพิ่มอัตราเวลาเรียนและจัดให้ มีกิจกรรมฝึกทักษะ นอกเวลาเรียนตามปกติ

พัชนี พงษ์สุภา (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง งานใบตอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยวิธีการปรับรายละเอียดของเนื้อหา ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ และประเมินหลักสูตรโดยวิธีการของปุยซองค์ เพื่อหาคุณค่า ของหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ และใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เพื่อหาตัวบ่งชี้คุณภาพของ หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาหลักสูตร ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพสูงหรือดีมาก หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียน สามารถนำไปในชีวิตประจำวัน ได้ องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกันดี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ ผู้เรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

งานวิจัยในต่างประเทศ

วิเวียน (Vivian, 1996, p. 2118-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรดูแลสภาพพบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังกล่าว ช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยังให้ผลสัมฤทธิ์คงเดิม เมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นลักษณะเดียวกัน การนำไปสอน พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ทักษะ และโดยรวม ไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิด ด้านความรู้ ความจำ ด้านความเข้าใจ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน

เจอร์รี (Jerry, 1996, p. 4254 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบกราฟิกที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ควรรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบกราฟิกที่จำเป็นทางการศึกษาให้ได้มากที่สุดก่อนดำเนินการพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงแต่งตั้ง คณะกรรมการขึ้นมา ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ กราฟฟิก และนักการศึกษา เพื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแล้ว ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ทั้งนี้หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมด้วย

ชีล่า (Sheila, 1996, p. 2314-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องหลักสูตรและเจตคติของครู ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาแบบพิเศษ พบว่า การให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาแบบพิเศษมากขึ้น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารการศึกษา การบริหารงบประมาณ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตร เป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในทางที่ดีอีกด้วย

เบอร์นาร์ด (Bernard, 1996, p. 2123 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบหลักสูตร วิทยาศาสตร์ ระหว่างหลักสูตรนานาชาติ ในประเทศอังกฤษและแคว้นเวลส์ กับหลักสูตรปกติในรัฐออนตาริโอ ประเทศแคนาดา พบว่า ระบบการศึกษาในรัฐออนตาริโอ มีการกระจายอำนาจทางการศึกษามากกว่าระบบการศึกษาในประเทศอังกฤษและแคว้นเวลส์ เช่น การส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เองได้ ในขณะที่หน่วยงานทางการศึกษา ส่วนท้องถิ่นของประเทศอังกฤษและแคว้นเวลส์ มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้น้อยมาก ดังนั้นควรผลักดัน ให้มีการจัดการศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น เช่น การนำโปรแกรมวิทยาศาสตร์ในรัฐออนตาริโอมาใช้สอนและให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากยิ่งขึ้น

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เป็นไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง ปลุกฝังให้ นักเรียนมีนิสัยรักการทำงาน มีเจตคติที่ดีและเป็นการปูพื้นฐานการทำงานในอนาคตให้กับนักเรียน